

УДК 378.046-021.68:61:37.018.43
DOI 10.11603/m.2414-5998.2023.1.13561

К. Б. Гарбар

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3627-9408>

З. В. Єлоєва

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4703-182X>

С. О. Матвієнко

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8415-9489>

Харківський національний медичний університет, Харків

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

K. B. Harbar, Z. V. Yeloieva, S. O. Matviienko

Kharkiv National Medical University, Kharkiv

EXPERIENCE OF DISTANCE LEARNING IMPLEMENTATION IN POSTGRADUATE MEDICAL EDUCATION

Анотація. Безперервний професійний розвиток лікарів – ключовий фактор якості медичної допомоги та світової інтеграції України у фаховому, науковому та освітянському просторі.

Медичні працівники сьогодні як ніколи вмотивовані підвищувати рівень своєї майстерності. Від сучасного українського медика вимагають постійного оновлення знань, гнучкого реагування на виклики, оволодіння стійкими практичними навичками тощо. Ці характеристики базуються на якісній теоретичній підготовці й усвідомленій внутрішній мотивації вдосконалення професійної діяльності. За часів пандемії COVID-19, а тепер і у воєнний час набула актуальності дистанційна форма проведення курсів підвищення кваліфікації для лікарів. За умови високого рівня мотивації слухачів, зрозумілої, методологічно побудованої структури курсу і якісного змістового контенту дистанційні курси є оптимальним шляхом професійного розвитку лікарів.

Мета статті – проаналізувати застосування дистанційної форми навчання в післядипломній системі медичної освіти. Перспективи подальших досліджень дистанційного навчання повинні бути спрямовані на вдосконалення викладацької діяльності, урізноманітнення форм навчальної діяльності, що буде не тільки корисним, але й цікавим для слухачів, збуджуватимуть їхню мотивацію для сталого професійного розвитку, пошуку оптимальних шляхів удосконалення післядипломної медичної освіти та формування найважливішої навички лікаря – навчання упродовж життя.

Ключові слова: післядипломна медична освіта; дистанційне навчання; лікар; підвищення кваліфікації.

Abstract. The key factor in the medical care quality and Ukraine's global integration in the professional, scientific and educational space is continuous professional development of doctors.

Medical professionals nowadays are motivated more than ever to improve their skills. Modern Ukrainian doctors are required to update their knowledge constantly, respond to challenges flexibly, master sustainable practical skills, etc. These characteristics are based on high-quality theoretical training and conscious internal motivation to improve their professional activity. During the COVID-19 pandemic, and now in wartime, the remote form of conducting advanced training courses for doctors has become relevant. Distance courses are the optimal way to develop doctors' professional skills in terms of the high level of students' motivation, a clear, methodologically built course structure and high-quality content.

The aim of the study is to analyze the use of distance learning in postgraduate medical education. Prospects for further research on distance learning should be aimed at improving teaching activities, diversifying forms of educational activities, which will be not only useful but also interesting for students, stimulate their motivation for sustainable professional development, finding optimal ways to improve postgraduate medical education and forming the most important skill of a doctor – lifelong learning.

Key words: postgraduate medical education; distance learning; doctor; professional development.

Блаженство тіла полягає в здоров'ї, а блаженство розуму – у знанні.

Фалес – давньогрецький філософ

Вступ. Проблематика підвищення якості освіти, професійного розвитку й удосконалення фахової майстерності спеціалістів різних галузей за будь-

яких часів залишається актуальною. Особливо значущою є *проблема безперервного професійного розвитку медичних працівників*, адже від якості освіти та професійної компетентності медиків

© К. Б. Гарбар, З. В. Єлоєва, С. О. Матвієнко

опосередковано залежать збереження та зміцнення здоров'я населення країни, своєчасна профілактика хвороб і боротьба з їх різноманіттям, що пов'язано з показниками тривалості людського життя.

У 2021 р. Кабінет Міністрів України затвердив перелік заходів безперервного професійного розвитку (Постанова від 14 липня 2021 р. № 725 «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників») [7]. З метою виконання основних положень зазначеної постанови *Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ) відновило атестацію та розробило особливі умови для низки лікарських спеціальностей.*

Сьогодні медичні працівники мають свободу вибору виду навчання на основі запропонованого МОЗ України переліку видів діяльності й отримання за їх проходження певної кількості балів безперервного професійного розвитку, що обліковується відділами кадрів за місцем роботи лікарів [1, 5].

Так, наприклад, за опанування циклу тематичного удосконалення тривалістю один – два тижні в закладах (інститутах/факультетах) післядипломної освіти нараховується 25 або 50 балів; за участь у науково-практичних конференціях, конгресах та/або симпозіумах можна отримати від 5 до 70 балів, що залежить від тривалості, місця проведення (в Україні або за кордоном), виду участі тощо. Крім того, лікарі можуть вільно обирати теми, формат, час та надавача освітніх послуг [6].

Важливо, що *атестація лікарів безпосередньо пов'язана з процесом професійного розвитку та підвищенням кваліфікації.* Відповідно до нормативних вимог, кожен лікар, починаючи за 1 січня 2022 р., обов'язково повинен упродовж року набрати мінімум 50 балів безперервного професійного розвитку. Водночас максимального обмеження немає. У 2022 р. через війну лікарі могли не набирати 50 балів безперервного професійного розвитку, МОЗ скасувало обов'язковий мінімум на цей рік [6].

Мотивацією для систематичного професійного зростання є те, що лікарі, які перевищують кількісні і якісні вимоги, мають можливість позачергово атестуватися й отримати вищу категорію.

З огляду на військовий стан у країні у систему роботи галузі, у тому числі й процес професійного розвитку медичних працівників, вносяться зміни, регламентовані відповідними наказами МОЗ України [2, 4, 8].

Водночас *медичні працівники сьогодні як ніколи вмотивовані підвищувати рівень своєї професійної компетентності в нових умовах.* Медики, які працюють у медичних закладах та установах північних і східних регіонів країни, були вимушені в надзвичайно оперативному режимі опанувати нові протоколи, враховувати особливості ведення пацієнтів в умовах воєнних дій, забезпечувати на належному рівні медичними послугами всіх, хто їх потребують, продовжувати лікувати людей за умов постійних ракетних та артилерійських атак, зруйнованих закладів охорони здоров'я, надавати екстрену медичну допомогу від вогнепальних, осколкових та інших поранень тощо.

Усі ці фактори вимагають від сучасного українського медика постійного розширення і оновлення знань, швидкого й гнучкого реагування на виклики, оволодіння стійкими практичними навичками, що базуються на якісній теоретичній підготовці, та усвідомленій внутрішній мотивації вдосконалення своєї професійної діяльності.

Мета статті – проаналізувати застосування дистанційної форми навчання в післядипломній системі медичної освіти.

Теоретична частина. Навчання упродовж життя – одна із найважливіших компетентностей, що тісно пов'язана з якісною медичною практикою та вдосконаленням клінічних навичок. Саме в цьому неоціненну роль відіграють заклади/інститути/факультети післядипломної медичної освіти, які пропонують медикам можливості для професійного зростання. За часів пандемії COVID-19, а тепер і у воєнний час, *набула актуальності дистанційна форма проведення курсів підвищення кваліфікації для лікарів* [9, 10].

Понад 5 років беручи участь у складі авторського колективу кафедри поліклінічної педіатрії і кафедри педіатрії та дитячої кардіоревматології Харківської медичної академії післядипломної освіти у розробці та реалізації циклів тематичного удосконалення, а саме: «Симптоми та синдроми в поліклінічній педіатрії», «Амбулаторна допомога дітям, заснована на стратегії інтегрованого ведення хвороб дитячого віку (ІВХДВ)», «Питання організації та проведення профілактичних щеплень у дітей», «Гострі та хронічні захворювання респіраторного тракту у дітей», «Захворювання дітей раннього віку», «Рецидивуючі і персистуючі захворювання у дітей», «Питання кардіоревматології дитячого віку» на платформі дистанційної освіти «Moodle», було отримано практичний досвід розроблення навчаль-

но-методичного контенту, викладання циклів і кураторства груп слухачів, якими є лікарі-педіатри, лікарі загальної практики – сімейні лікарі, дитячі кардіоревматологи з усієї країни.

Власні спостереження свідчать про такі *суттєві переваги дистанційної форми навчання* для лікарів-практиків, як:

- вільний доступ слухачів до повної бази навчально-методичних матеріалів курсу;
- можливість підвищувати професійну компетентність без відриву від основної роботи у зручний час у межах визначених термінів;
- можливість навчання для лікарів, які проживають у віддалених важкодоступних регіонах;
- економія слухачами та/або закладом/установою, що направляє лікарів на навчання, коштів на проїзд, відрядження, проживання та харчування тощо;
- гнучкість у темпі оволодіння змістом курсу, залежно від індивідуальних освітніх потреб слухачів;
- індивідуалізація процесу підвищення кваліфікації та мобільність реагування на запити слухачів засобами форуму й електронної пошти, створення каналів комунікації у месенджерах, де можливе обговорення важливих питань і роз'яснення завдань для опрацювання в асинхронному режимі, а також збір запитань для проведення онлайн-консультацій.

Отже, за умови високого рівня мотивації слухачів, зрозумілої, методологічно побудованої структури курсу і якісного змістового контенту дистанційні курси є оптимальним шляхом професійного розвитку лікарів.

До застережень та ризиків дистанційного навчання слід віднести таке:

- наслідком недостатнього рівня мотивації слухачів дистанційних курсів може стати несвоєчасне завершення або незавершення курсу;
- асинхронний режим навчання на дистанційних курсах мінімізує вплив на розвиток стійких практичних умінь і навичок;
- дистанційне навчання в асинхронному режимі значно зменшує вплив на розвиток комунікативних навичок і взаємодії, обміну досвідом між слухачами та викладацьким складом на засадах партнерства у навчанні тощо (безособистісна передача знань);
- слухачі не завжди можуть забезпечити себе достатнім технічним обладнанням – мати комп'ютер і постійний вихід в Інтернет.

Таким чином, оптимальним є змішаний формат організації процесу професійного розвитку медичних працівників. За основу планування освітнього

процесу доречно взяти *модель конструктивного узгодження* (constructive alignment) [3, 17].

Модель складається із таких трьох логічно пов'язаних між собою компонентів, як:

- результати навчання, що мають бути узгоджені з цілями навчальної програми;
- освітня діяльність, що безпосередньо пов'язана з очікуваними результатами навчання;
- оцінювання та зворотний зв'язок, що дають змогу викладачам розуміти прогрес досягнення результатів навчання слухачами.

Для покращення результатів навчання слухачів дистанційних курсів при побудові освітнього процесу зарекомендували себе як найефективніші такі методи, як:

- *метод кейсів* – розбір ситуаційних задач із практичного досвіду щодо прийняття правильних рішень у надзвичайних ситуаціях [22];
- *мозковий штурм* – розв'язання проблемних ситуацій із подальшим обговоренням і прийняттям оптимального рішення, наприклад, щодо визначення [13];
- *робота в малих групах* із подальшим фронтальним обговоренням результатів, що суттєво підвищує якість опанування навчального матеріалу слухачами [18];
- *складання інтелектуальних карт* за змістом тем, що вивчаються відповідно до навчальної програми дистанційного курсу [23];
- *портфоліо* – узагальнення результатів професійного розвитку за обраною темою у вигляді портфоліо, що має на меті практичне спрямування та подальше використання у професійній діяльності [16];
- *відеолекції* – самостійний перегляд запропонованого відеоматеріалу також сприяє покращенню підготовки слухачів за темою, що вивчається, оскільки в умовах дистанційного навчання не завжди є можливість проведення в повноцінному форматі практичних робіт [14, 15];
- *рефлексія* – метод, що сприяє узагальненню та усвідомленню набутих знань, підкріпленню розвитку професійних навичок розв'язання нестандартних ситуацій у лікарській практиці, що потребує від лікаря гнучкості, умінь швидко та комплексно аналізувати поточну проблему, з якою звертається пацієнт, визначати найефективніші способи ведення хвороби та приймати оптимальні рішення щодо лікування [19];
- *рольові ігри* – особливого значення набувають для розвитку комунікативних навичок, вкрай необхідних для спілкування та взаємодії з батьками

маленьких пацієнтів або особами, які їх замінюють, задля найшвидшого одужання дітей [21].

Відійшли у минуле традиційні лекції, натомість їм на заміну прийшли інтерактивні лекції, використання яких дозволяє викладачу під час опанування теоретичного матеріалу здійснювати контроль за якістю засвоєння навчальної програми, включаючи до обговорення відкриті запитання слухачів [26].

При організації дистанційного навчання в синхронному й асинхронному режимі *чимало уваги приділяється підкріпленню внутрішньої мотивації слухачів щодо самостійного опанування ними теоретичного матеріалу* дистанційного курсу [24, 25].

З цією метою слухачам пропонується під час занурення до теоретичних засад теми, що вивчається, перелік запитань для обговорення під час семінарських і практичних занять, що проходять виключно у формі онлайн-зустрічей із викладацьким складом.

Не менш важливою для успішного перебігу навчання слухачів є перша установча *зустріч-знайомство викладацького складу курсу й учасницького кола навчання*, яка, з одного боку, вирішує всі організаційні питання, з іншого – знову ж таки є мотиваційною складовою для успішності слухачів курсу [20].

На якість результатів навчання також певною мірою впливають обов'язкові синхронні зустрічі з викладачами та наявність каналів комунікації між викладачами та слухачами (форум, електронна пошта, тематичні групи в месенджері тощо) для оперативного обміну інформацією, вирішення організаційних питань, надання підтримки з боку викладацького складу слухачам [11].

Зважаючи на партнерську позицію викладацького складу дистанційного курсу відносно до слухачів

(лікарів-практиків), важливим методом формативного оцінювання є отримання зворотного зв'язку від слухачів викладачу, від слухачів слухачам і від викладача слухачам [27].

Відтак з'ясовуються незрозумілі аспекти, проговорюються всі моменти, аби результати опанування курсу слухачами повною мірою відповідали очікуваням, що заявлені в курсі.

Основним методом сумативного оцінювання, що застосовується під час дистанційного навчання, є підсумкове оцінювання. Воно передбачає перевірку засвоєння слухачами не тільки нових теоретичних знань, а й практичних задач, з якими вони можуть потенційно зіткнутися під час лікарської практики [12].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фахова підготовка лікаря-педіатра, лікаря загальної практики – сімейного лікаря, дитячого кардіоревматолога в дистанційному режимі передбачає одержання нових і поглиблення професійних знань, удосконалення вмінь та практичних навичок для підтримання відповідного рівня підготовки з актуальних проблем сучасної педіатрії з урахуванням реалій військового часу.

Перспективи подальших досліджень дистанційного навчання повинні бути спрямовані на вдосконалення викладацької діяльності, урізноманітнення форм навчальної діяльності, що будуть не тільки корисними, але й цікавими для слухачів, збуджують їхню мотивацію для сталого професійного розвитку, пошуку оптимальних шляхів удосконалення післядипломної освіти медичних працівників та формування у слухачів курсів найважливішої навички – навчання упродовж життя.

Список літератури

1. Актуальність післядипломної освіти медичних працівників у державних закладах охорони здоров'я України (1 повідомлення) / О. М. Ільницька, В. Ю. Катеринюк, О. Г. Катеринюк, Н. Д. Хороб // Медична освіта. – 2018. – № 1. – С. 26–29.

2. Зміни до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України щодо забезпечення функціонування сфери охорони здоров'я у період воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 03.05.2022 р. № 727. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0505-22#Text>.

3. Костюшко Ю. О. Обґрунтування моделі конструктивної міжособистісної взаємодії / Ю. О. Костюшко // Проблеми освіти : наук-метод. зб. / Інститут іннова-

ційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2015. – № 85 (спецвипуск). – С. 73–79.

4. Микичак І. Безперервний професійний розвиток: плани на 2023-й / І. Микичак // Дайджест змін в охороні здоров'я. – 2023. – № 15 (39). – С. 1–6.

5. Перелік заходів безперервного професійного розвитку 2023 р. – Режим доступу : https://docs.google.com/spreadsheets/d/1AB2o9b8C3xzqdrhc_kjBp3Rqmb1xe5lY/edit#gid=1172350021.

6. Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 22.02.2019 р. № 446 : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2022 р. № 520. – Режим доступу : <https://ips.ligazakon.net/document/RE33266>.

7. Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 725. – Режим доступу : <https://ips.ligazakon.net/document/kp210725>.

8. Про організацію надання медичної допомоги із застосуванням телемедицини в умовах воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 20.06.2022 р. № 1062. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0749-22#Text>.

9. Стрільчук Л. М. Дистанційне навчання: нові проблеми чи нові можливості (за результатами опитування учасників навчального процесу) / Л. М. Стрільчук, Є. Я. Склярів, О. Є. Січкоріз // Медична освіта. – 2022. – № 2. – С. 39–45.

10. Ферфецька К. В. Використання технологій дистанційного навчання у медичних закладах освіти Буковини в умовах сьогодення / К. В. Ферфецька, Л. О. Піц, Є. С. Стефанюк // Медична освіта. – 2022. – № 2. – С. 46–50.

11. A guide for evaluation of online learning in medical education: a qualitative reflective analysis / N. F. Wasfy, E. Abouzeid, A. A. Nasser [et al.] // BMC Med. Educ. – 2021. – Vol. 21 (1). – P. 339.

12. Changing the culture of assessment: the dominance of the summative assessment paradigm / C. J. Harrison, K. D. Könings, L.W. Schuwirth [et al.] // BMC Med. Educ. – 2017. – Vol. 17 (1). – P. 73.

13. Developing creative and research skills through an open and interprofessional inquiry-based learning course / G. Rodriguez, N. Perez, G. Núñez [et al.] // BMC Med. Educ. – 2019. – Vol. 19 (1). – P. 134.

14. Different ways to present clinical cases in a classroom: video projection versus live representation of a simulated clinical scene with actors / M. J. Robles, R. Miralles, A. Esperanza [et al.] // BMC Med. Educ. – 2019. – Vol. 19 (1). – P. 70.

15. Flexible e-learning video approach to improve fundus examination skills for medical students: a mixed-methods study / K. Shikino, C. A. Rosu, D. Yokokawa [et al.] // BMC Med. Educ. – 2021. – Vol. 21 (1). – P. 428.

16. Frank A. Electronic portfolio use in pediatric residency and perceived efficacy as a tool for teaching lifelong learning / A. Frank, K. Gifford // BMC Med. Educ. – 2017. – Vol. 17 (1). – P. 202.

References

1. Ilnytska, O.M., Kateryniuk, V.Iu., Kateryniuk, O.H., & Khorob, N.D. (2018). Aktualnist pislidyplomnoi osvity medychnykh pratsivnykiv u derzhavnykh zakladakh okhorony zdorovia Ukrainy (1 povidomlennia) [Relevance of postgraduate education of medical workers in state health care institutions of Ukraine (1 report)]. *Medychna osvita – Medical Education*, 1, 26-29 [in Ukrainian].

2. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy Zminy do deiakykh normatyvno-pravovykh aktiv Ministerstva

17. Graduates' affective transfer of research skills and evidence based practice from university to employment in clinics / J. Willison, X. Zhu, B. Xie [et al.] // BMC Med. Educ. – 2020. – Vol. 20 (1). – P. 89.

18. Haugland M. J. Collaborative learning in small groups in an online course – a case study / M. J. Haugland, I. Rosenberg, K. Aasekjær // BMC Med. Educ. – 2022. – Vol. 22 (1). – P. 165.

19. How to enhance and assess reflection in specialist training: a mixed method validation study of a new tool for global assessment of reflection ability / G. Lillevang, H. Ibsen, S. H. Prins [et al.] // BMC Med. Educ. – 2020. – Vol. 20 (1). – P. 352.

20. Interprofessional education: tips for design and implementation / C. van Diggele, C. Roberts, A. Burgess [et al.] // BMC Med. Educ. – 2020. – Vol. 20 (2). – P. 455.

21. Medical teachers' affective domain teaching dilemma and path exploration: a cross-sectional study / Z. Zhang, Q. Hu, C. Xu [et al.] // BMC Med. Educ. – 2022. – Vol. 22 (1). – P. 883.

22. Monitoring progression of clinical reasoning skills during health sciences education using the case method – a qualitative observational study / K. Orban, M. Ekelin, G. Edgren [et al.] // BMC Med. Educ. – 2017. – Vol. 17 (1). – P. 158.

23. Perceived stress and study-related behavior and experience patterns of medical students: a cross-sectional study / K. Afshar, B. Wiese, S. Stiel [et al.] // BMC Med. Educ. – 2022. – Vol. 22 (1). – P. 122.

24. Should the PBL tutor be present? A cross-sectional study of group effectiveness in synchronous and asynchronous settings / S. Edelbring, S. Alehagen, E. Mörelus E [et al.] // BMC Med. Educ. – 2020. – Vol. 20 (1). – P. 103.

25. Use of profession-role exchange in an interprofessional student team-based community health service-learning experience / J. Wang, J. Guo, Y. Wang [et al.] // BMC Med. Educ. – 2020. – Vol. 20 (1). – P. 212.

26. Virtual conference participant's perceptions of its effectiveness and future projections / K. J. Kim, S. R. Kim, J. Lee [et al.] // BMC Med. Educ. – 2022. – Vol. 22 (1). – P. 10.

27. What works in appraisal meetings for newly graduated doctors? – and what doesn't? / V. K. Møller, A. Sørensen, P. Andreassen [et al.] // BMC Med. Educ. – 2022. – Vol. 22 (1). – P. 306.

okhorony zdorovia Ukrainy shchodo zabezpechennia funktsionuvannia sfery okhorony zdorovia u period voiennoho stanu vid 03.02.2022 r. № 727 [Order of the Ministry of Health of Ukraine Amendments to Certain Regulatory Acts of the Ministry of Health of Ukraine on Ensuring the Functioning of the Healthcare Sector during Martial Law dated 03.05.2022 No. 727]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0505-22#Text> [in Ukrainian].

3. Kostyushko, Yu.O. (2015). Obgruntuvannya modeli konstruktyvnoi mizhosobystisnoi vzaiemodii [Substantiation of the model of constructive interpersonal interaction]. *Problemy osvity – Problems of Education*, 85, 73-79 [in Ukrainian].
4. Mykychak, I. (2023). Bezperervnyi profesiinyi rozvytok: plany na 2023-y [Continuous professional development: plans for 2023]. *Daidzhest zmin v okhoroni zdorovia – Digest of Changes in Healthcare*, 15(39), 1-6 [in Ukrainian].
5. Perelik zakhodiv bezperervnoho profesiinoho rozvytku 2023 r. [List of continuing professional development activities 2023]. Retrieved from: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1AB2o9b8C3xzqdrhc_kjBp3Rqmb1xe5lY/edit#gid=1172350021 [in Ukrainian].
6. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy Pro vnesennia zmin do nakazu Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 22.02.2019 r. № 446 vid 24.03.2022 r. № 520 [Order of the Ministry of Health of Ukraine On Amendments to the Order of the Ministry of Health of Ukraine dated 22.02.2019 No. 446 dated 24.03.2022 No. 520]. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/RE33266> [in Ukrainian].
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro zatverdzhennia Polozhennia pro systemu bezperervnoho profesiinoho rozvytku medychnykh ta farmatsevychnykh pratsivnykiv vid 14.07.2021 r. № 725 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On approval of the Regulation on the system of continuous professional development of medical and pharmaceutical workers dated July 14, 2021 No. 725]. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/kp210725> [in Ukrainian].
8. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy Pro orhanizatsiiu nadannia medychnoi dopomohy iz zastosuvanniam telemedytsyny v umovakh voiennoho stanu vid 20.06.2022 r. № 1062 [Order of the Ministry of Health of Ukraine On the organization of medical care with the use of telemedicine under martial law dated 20.06.2022 No. 1062]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0749-22#Text> [in Ukrainian].
9. Strilchuk, L.M., Skliarov, Ye.Ya., & Sichkoriz, O.Ye. (2022). Dystantsiine navchannia: novi problemy chy novi mozhyvosti (za rezultatamy opytuvannia uchasnykiv navchalnoho protsesu) [Distance learning: new problems or new opportunities (based on the results of a survey of participants in the educational process)]. *Medychna osvita – Medical Education*, 2, 39-45 [in Ukrainian].
10. Ferfetska, K.V., Pits, L.O., & Stefaniuk, Ye.S. (2022). Vykorystannia tekhnolohii dystantsiinoho navchannia u medychnykh zakladakh osvity Bukovyny v umovakh sohodennia [The use of distance learning technologies in medical educational institutions of Bukovina in the current conditions]. *Medychna osvita – Medical Education*, 2, 46-50 [in Ukrainian].
11. Wasfy, N.F., Abouzeid, E., Nasser, A.A., Ahmed, S.A., Youssry, I., Hegazy, N.N., ... & Atwa, H. (2021). A guide for evaluation of online learning in medical education: a qualitative reflective analysis. *BMC Medical Education*, 21(1), 339.
12. Harrison, C.J., Könings, K.D., Schuwirth, L.W.T., Wass, V., & van der Vleuten, C.P.M. (2017). Changing the culture of assessment: the dominance of the summative assessment paradigm. *BMC Medical Education*, 17(1), 73.
13. Rodríguez, G., Pérez, N., Núñez, G., Baños, J.E., & Carrió, M. (2019). Developing creative and research skills through an open and interprofessional inquiry-based learning course. *BMC Medical Education*, 19(1), 134.
14. Robles, M.J., Miralles, R., Esperanza, A., & Riera, M. (2019). Different ways to present clinical cases in a classroom: video projection versus live representation of a simulated clinical scene with actors. *BMC Medical Education*, 19(1), 70.
15. Shikino, K., Rosu, C.A., Yokokawa, D., Suzuki, S., Hirota, Y., Nishiya, K., & Ikusaka, M. (2021). Flexible e-learning video approach to improve fundus examination skills for medical students: a mixed-methods study. *BMC Medical Education*, 21(1), 428.
16. Frank, A., & Gifford, K. (2017). Electronic portfolio use in pediatric residency and perceived efficacy as a tool for teaching lifelong learning. *BMC Medical Education*, 17(1), 202.
17. Willison, J., Zhu, X., Xie, B., Yu, X., Chen, J., Zhang, D., ... Sabir, F. (2020). Graduates' affective transfer of research skills and evidence based practice from university to employment in clinics. *BMC Medical Education*, 20(1), 89.
18. Haugland, M.J., Rosenberg, I., & Aasekjær, K. (2022). Collaborative learning in small groups in an online course – a case study. *BMC Medical Education*, 22(1), 165.
19. Lillevang, G., Ibsen, H., Prins, S.H., & Kjaer, N.K. (2020). How to enhance and assess reflection in specialist training: a mixed method validation study of a new tool for global assessment of reflection ability. *BMC Medical Education*, 20(1), 352.
20. van Diggele, C., Roberts, C., Burgess, A., & Mellis, C. (2020). Interprofessional education: tips for design and implementation. *BMC Medical Education*, 20(2), 455.
21. Zhang, Z., Hu, Q., Xu, C., Zhou, J., & Li, J. (2022). Medical teachers' affective domain teaching dilemma and path exploration: a cross-sectional study. *BMC Medical Education*, 22(1), 883.
22. Orban, K., Ekelin, M., Edgren, G., Sandgren, O., Hovbrandt, P., & Persson, E.K. (2017). Monitoring progression of clinical reasoning skills during health sciences education using the case method – a qualitative observational study. *BMC Medical Education*, 17(1), 158.
23. Afshar, K., Wiese, B., Stiel, S., Schneider, N., & Engel, B. (2022). Perceived stress and study-related behavior and experience patterns of medical students: a cross-sectional study. *BMC Medical Education*, 22(1), 122.

24. Edelbring, S., Alehagen, S., Mörelius, E., Johansson, A., & Rytterström, P. (2020). Should the PBL tutor be present? A cross-sectional study of group effectiveness in synchronous and asynchronous settings. *BMC Medical Education*, 20(1), 103.

25. Wang, J., Guo, J., Wang, Y., Yan, D., Liu, J., Zhang, Y., & Hu, X. (2020). Use of profession-role exchange in an interprofessional student team-based community health service-learning experience. *BMC Medical Education*, 20(1), 212.

26. Kim, K.J., Kim, S.R., Lee, J., Moon, J.Y., Lee, S.H., & Shin, S.J. (2022). Virtual conference participant's perceptions of its effectiveness and future projections. *BMC Medical Education*, 22(1), 10.

27. Møller, M.K., Sørensen, A., Andreassen, P., & Malling, B. (2022). What works in appraisal meetings for newly graduated doctors? – and what doesn't? *BMC Medical Education*, 22(1), 306.

Отримано 21.02.23

Рекомендовано 03.03.23

Електронна адреса для листування: samatvienko5@gmail.com